

## پایان یک امپراتوری؛ داریوش سوم و سقوط هخامنشیان

داریوش سوم، آخرین پادشاه هخامنشی (۳۳۶-۳۳۰ پیش از میلاد)، در یکی از پرآشوب‌ترین دوره‌های تاریخ ایران بر تخت نشست. او در حالی قدرت را به دست گرفت که امپراتوری هخامنشی، پهناور اما دچار ضعف داخلی و فساد اداری بود. با ظهور اسکندر مقدونی، داریوش سوم با چالشی عظیم روبه‌رو شد و در نبردهای مهمی مانند ایسوس و گوگمل شکست خورد.

به گزارش خبرگزاری گزارش خبر، داریوش سوم، آخرین پادشاه هخامنشی (۳۳۶-۳۳۰ پیش از میلاد)، در یکی از پرآشوب‌ترین دوره‌های تاریخ ایران بر تخت نشست. او در حالی قدرت را به دست گرفت که امپراتوری هخامنشی، پهناور اما دچار ضعف داخلی و فساد اداری بود. با ظهور اسکندر مقدونی، داریوش سوم با چالشی عظیم روبه‌رو شد و در نبردهای مهمی مانند ایسوس و گوگمل شکست خورد. علی‌رغم تلاش‌هایش برای سازماندهی مجدد نیروها و مقاومت در برابر تهاجم مقدونیان، سرانجام به دست یکی از ساتراپ‌های خود، بسوس، به قتل رسید. با مرگ او، دوران پرشکوه هخامنشیان به پایان رسید و امپراتوری ایران به تصرف اسکندر درآمد. برای آشنایی با زندگی‌نامه این پادشاه بزرگ هخامنشی و نبردهای او همراه ما باشید.

### پیشینه و به‌قدرت‌رسیدن داریوش سوم

داریوش سوم که نام اصلی او «آرتاشاتا» بود، از شاخه‌ای دور از خاندان هخامنشی به شمار می‌رفت. او قبل از رسیدن به سلطنت، ساتراپ ارمنستان بود. پس از قتل اردشیر سوم و اردشیر چهارم در پی توطئه‌های درباری، داریوش سوم در سال ۳۳۶ پیش از میلاد، با حمایت باگواس خواجه، بر تخت سلطنت نشست. باگواس که نفوذ زیادی در دربار داشت، در پی آن بود که پادشاهی ضعیف را به قدرت برساند تا بتواند امور کشور را کنترل کند. اما داریوش پس از رسیدن به قدرت، باگواس را به قتل رساند تا کنترل کامل حکومت را در دست گیرد.

### امپراتوری هخامنشی در زمان داریوش

در زمان به‌قدرت‌رسیدن داریوش سوم، امپراتوری هخامنشی با مشکلات متعددی روبه‌رو بود. نافرمانی ساتراپ‌ها، فساد اداری، و ضعف نظامی، قدرت این امپراتوری را تضعیف کرده بود. از سوی دیگر، اسکندر مقدونی که به‌تازگی در یونان به قدرت رسیده بود، رؤیای تصرف ایران را در سر داشت. فیلیپ دوم، پدر اسکندر، پیش از مرگش برنامه‌ریزی برای حمله به ایران را آغاز کرده بود و اسکندر این نقشه را ادامه داد.

### نبردهای داریوش سوم و اسکندر مقدونی

نبردهای داریوش سوم و اسکندر مقدونی از مهم‌ترین رویارویی‌های تاریخ باستان بودند که سرنوشت امپراتوری هخامنشی را رقم زدند. این درگیری‌ها شامل سه نبرد اصلی گرانیکوس، ایسوس و گوگمل بودند که هر یک به ترتیب قدرت و نفوذ اسکندر را افزایش دادند و در نهایت به سقوط ایران هخامنشی انجامید. علی‌رغم تلاش‌های داریوش برای سازماندهی مقاومت، استراتژی برتر و تاکتیک‌های نظامی اسکندر موجب شکست پیاپی سپاه ایران شد و زمینه را برای پایان امپراتوری بزرگ هخامنشی فراهم کرد. جزئیات این نبردها به شرح زیر است:

#### نبرد گرانیکوس (۳۳۴ ق.م)

نخستین نبرد بین نیروهای اسکندر و سپاهیان هخامنشی در کنار رود گرانیکوس (در آسیای صغیر) رخ داد. فرماندهان ایرانی با نیرویی متشکل از سواره‌نظام و مزدوران یونانی، تلاش کردند اسکندر را متوقف کنند، اما به دلیل ضعف فرماندهی و غافلگیری، شکست خوردند. این پیروزی اولیه راه را برای پیشروی اسکندر در آسیای صغیر هموار کرد.

#### نبرد ایسوس (۳۳۳ ق.م)

پس از شکست در گرانیکوس، داریوش سوم ارتشی بزرگ را گرد آورد و شخصاً فرماندهی را به عهده گرفت. این نبرد در ایسوس (در نزدیکی سوریه امروزی) اتفاق افتاد. داریوش که ارتشی قدرتمند داشت، اما به دلیل انتخاب نامناسب میدان نبرد، دچار مشکلات تاکتیکی شد. اسکندر با استفاده از نیروی سواره‌نظام خود توانست ارتش ایران را در هم بشکند. داریوش که جانش در خطر بود، مجبور به فرار شد و خانواده‌اش (مادر، همسر و دخترش) به اسارت درآمدند.

#### نبرد گوگمل (۳۳۱ ق.م)

پس از شکست در ایسوس، داریوش سوم در صدد جمع‌آوری ارتشی دیگر برآمد. این بار او در نزدیکی گوگمل (در شمال عراق امروزی) مستقر شد و با بهره‌گیری از فیل‌های جنگی و ارباب‌های داس‌دار، سعی کرد جلوی اسکندر را بگیرد. بااین‌حال، اسکندر با هوش نظامی بالا و تاکتیک‌های موثر، توانست

ارتش ایران را شکست دهد. داریوش سوم بار دیگر مجبور به فرار شد و کنترل امپراتوری را از دست داد.

#### سرنوشت نهایی داریوش سوم

پس از شکست در گوگمل، داریوش به سمت شرق ایران گریخت. در این زمان، فرماندهان ایرانی مانند بسوس، ساتراپ باختر، تصمیم گرفتند او را کنار بزنند. بسوس که قصد داشت خود را پادشاه جدید ایران اعلام کند، داریوش را به اسارت گرفت و سپس او را در نزدیکی هرات (در افغانستان امروزی) به قتل رساند. جسد داریوش در سال ۳۳۰ پیش از میلاد پیدا شد و اسکندر او را با احترام دفن کرد.

#### میراث داریوش سوم

هرچند داریوش سوم، به عنوان آخرین پادشاه هخامنشی، بیش از هر چیز به دلیل نبردهایش با اسکندر مقدونی شناخته می‌شود، اما دوران حکومت او هرچند کوتاه، تأثیرات مهمی بر تاریخ ایران داشته است. او در زمانی به تخت نشست که امپراتوری هخامنشی دچار فساد، ضعف اداری و نارضایتی داخلی بود. با این حال، داریوش سوم تلاش کرد تا ارتش ایران را بازسازی کند و با متحد کردن ساتراپ‌ها، در برابر هجوم اسکندر مقاومت کند. اقدامات او شامل بسیج گسترده نیروهای ایرانی از سراسر امپراتوری، تجهیز سپاه با فیل‌های جنگی و استفاده از سربازان مزدور یونانی بود. با این حال، فقدان انسجام در ارتش و خیانت برخی فرماندهان، موجب شکست‌های پیاپی او شد.

میراث داریوش سوم بیش از آن که به اصلاحات داخلی او مربوط باشد، در سقوط امپراتوری هخامنشی و تأثیرات آن بر آینده ایران نمایان است. با شکست و مرگ او، حکومت هخامنشیان به پایان رسید، اما ساختارهای حکومتی و فرهنگی ایران در دوران پس از او نیز ادامه یافتند. بسیاری از روش‌های اداری و مدیریتی هخامنشیان توسط اسکندر و جانشینانش، به‌ویژه سلوکیان، حفظ شده و هنوز هم در برخی از اصول مدیریتی ایرانی استفاده می‌شوند. همچنین، شکست داریوش زمینه‌ساز ظهور امپراتوری‌های جدید ایرانی مانند اشکانیان و ساسانیان شد که هویت ملی و فرهنگی ایران را بار دیگر احیا کردند.

#### سخن پایانی

داریوش سوم، آخرین پادشاه هخامنشی، در یکی از حساس‌ترین دوره‌های تاریخ ایران با تهدید اسکندر مقدونی مواجه شد و علی‌رغم تلاش‌هایش برای حفظ امپراتوری، به دلیل ضعف نظامی، خیانت درباریان و استراتژی برتر دشمن، شکست خورد. هرچند حکومت او با سقوط امپراتوری هخامنشی پایان یافت، اما مقاومتش در برابر اسکندر نشان از عزم و اراده‌ای داشت که در حافظه تاریخی ایران ماندگار شد. با وجود این شکست، فرهنگ و تمدن ایرانی زنده ماند و زمینه‌ساز احیای دوباره ایران در دوره‌های بعدی شد. برای آشنایی بیشتر با زندگی‌نامه این پادشاه بزرگ، مجله آسمونی که توسط سعید زنگنه ملقب به داریوش آسمونی اداره می‌شود را دنبال کنید.